

ספרים

לימוד עברית בגישה דינמית ומעוררת לביקורת

צוקי שי וגלי הומינר
בין השורות
אקדמון, ירושלים, 2010

הרציונל לבניית הספר

הספר נכתב במטרה לשפר את שליטת התלמיד במיומנויות השפה השונות וכדי לכוון אותו לראייה רב ממדית של השפה. בספר מיושמות גישות ותובנות המבוססות על תאוריות חינוכיות ועל ניסיון רב. נושאי הלימוד העיוניים והטקסטים נבחרו לפי מידת מרכזותם בחיי החברה ובחיי היומיום, לפי מידת העניין שהם צפויים לעורר אצל התלמידים ולפי מידת יכולתם או התאמתם לעורר דיון לצורך הבעה בעל פה ובכתב.

הנחתנו היא שהתלמיד צריך להיות משתתף פעיל ולא צרכן סביל של הידע; יש לאפשר לו לחקור, לנתח ולבקר את תוכני הלימוד וכך לחשוף את קולו האישי, את דעותיו, את ערכיו ואת ביקורתו. כפי שטוען עודד שרמר במאמרו 'ספרי לימוד - החמצות ותיקונן' (2009), משימת ההוראה היא לצייד את הלומד בגישה חקרנית דינמית ולא בידיעות מוסמכות, מגובשות וסגורות המובאות בצורה הנותנת להן אופי סופי ומוחלט. הצגת ההבדלים בין גישות שונות בחומר הנלמד והבאת התלמיד להבין את בסיסי אי ההסכמה והוויכוח שביניהן, יש בהן כדי לאפשר לו לרכוש מיומנויות של אוריינות ביקורתית. משום כך על התלמידים להיחשף לטקסטים אחדים העוסקים בנושא מסוים ולא לטקסט יחיד. אנחנו מאמינים אפוא שקריאה אינה מסירת ידע בלבד, מן המחבר אל הקורא, אלא פעילות המאפשרת הבנות חלופיות ומעורבות של הקוראים השונים, מתוך התבססות על תרבותם ועל הידע הקודם שלהם.

בספרנו ניסינו ליישם גישה זו בהוראת השפה העברית. הטקסטים בספר מייצגים תחומי דעת מגוונים והשקפות שונות, והדבר מעודד גישה ביקורתית. מבנה הטקסטים ותוכניהם מאפשרים ללומד להבין את הכתוב, למרות השימוש באוצר מילים חדש, והם מסייעים לתחושת הביטחון וההתמצאות שלו.

מבנה הספר

אוצר המילים והחומר הדקדוקי מותאמים לרמת המתקדמים שלה מיועד הספר. כל פרק מכתוב את הנושא הדקדוקי הנלמד לפי אופיו, מילות הקישור שמשמשות בטקסטים ואפיוני הדקדוק

מחברי הספר הם מורים בכירים ביחידה להוראת עברית בבית הספר לתלמידים מחו"ל באוניברסיטה העברית בירושלים.

ואוצר המילים של הפרקים הקודמים. המעבר מן הטקסט לחומר הדקדוקי הוא טבעי ומתבקש, והקניית המבנים התחביריים ותרגולם מתבססים על הנאמר בטקסט שלפניהם. כל פרק בספר מתמקד בעולם תוכן משלו, והעבודה נעשית סביב היבטים שונים של אותו נושא-על. ההמשכיות והמסגרת הנושאת מאפשרים סביבת עבודה מעניינת ומקיפה הנותנת ערך מוסף של לימוד נושא עיוני, מעבר ללימוד אוצר מילים ודקדוק. סביבה כזו מאפשרת לתלמיד להעמיק את התעניינותו ואת חקירתו בנושא תוך שימוש בעברית. בספר הובאו טקסטים מסוגות שונות, על מנת לחשוף את התלמידים לסגנונות מגוונים ולתרבויות שונות. על פי גישת הרב-אוריינות, קיימת אצלנו התייחסות רחבה למושג הטקסט ונעשה, למשל, שימוש בסרטים קצרים כטקסט הדורש פענוח. החשיפה למילים ולדקדוק נעשית בצורות שונות ומגוונות, ולכל תרגיל יש ערך מידעי לימודי, בנוסף לתפקידו המידי המצומצם ככלי לחזרה על הנלמד. בכל פרק יש שילוב של הבעה בעל פה והבעה בכתב. השילוב מושג בדרכים שונות כגון דיון, קבוצות עבודה, סימולציות, קטעים בסגנון מחזה המוצגים על ידי התלמידים, צפייה בסרטים קצרים ועבודה עליהם, חיבורים, מכתבי תגובה, תמצות מאמרים שונים באותו נושא לכדי מאמר מסכם אחד ועוד. ברוב הפרקים מוצעת עבודה עצמית על טקסט חדש שבה אמור הלומד ליישם את דרכי פענוח הטקסטים שלמד בכיתה. כך התלמיד מתנסה בארבע המיומנויות: קריאה, כתיבה, האזנה ודיבור.

פרק לדוגמה

לדוגמה נביא להלן חלק מפרק ג בספר: **חינוך ומחנכים:**

פרק ג

חינוך ומחנכים

בית הספר הדמוקרטי פורח בישראל

- בית הספר הדמוקרטי בחדרה היה יחיד מסוגו כשהוקם ב-1987. אחריו נפתחו בתי ספר דמוקרטיים רבים: ברמת הגולן, בקיבוץ עמיר שבגליל, ביפו, בכפר סבא ובמודיעין. כיום קיימים בישראל 30 בתי ספר דמוקרטיים.
- בניגוד לאופנות חינוכיות אחרות בתי הספר הדמוקרטיים הם אופנה שקשה להבין את הפופולריות שלה. הם לא מבטיחים מצוינות ולא מבטיחים הצלחה. הם מבטיחים להורים פחות ממה שמבטיחים בתי ספר רגילים.
- אנשי החינוך הדמוקרטי סבורים כי החינוך הקונבנציונלי מבטיח הצלחה בחיים למי שמציית למבוגרים, וכי מטרת החינוך הדמוקרטי לעומת זאת היא לעזור לילד להכיר את עצמו ולהיות מי שהוא רוצה להיות. אנשי החינוך הדמוקרטי מאמינים שהילד צריך לגלות הכול בעצמו, והם חושבים שתפקידם הוא להיות מלווים לילד.
- 10 אחד הדברים שמאפיינים את בתי הספר הדמוקרטיים הוא אפשרויות בחירה רבות. התלמיד יכול לבנות מערכת שעות אישית והוא לא חייב להשתתף בשיעורים שאינו מעוניין בהם. עם זאת, מרגע שהוא מתחיל ללמוד באחד הקורסים, עליו לעמוד בדרישות הקורס. תלמידי בית הספר בכפר סבא למשל לומדים יוגה, נצרות, אקולוגיה והתפתחות כלי נגינה.
- 15 ההנחה היא שכל עוד הילד עושה דברים שמעניינים אותו ללא כפייה והגבלה, הוא ירצה ללמוד מתוך צורך טבעי. זהו צורך שהמערכת הרגילה הורסת לעתים בשל כפייה.
- בבית הספר הדמוקרטי אין לחץ ללמוד חומר רב מכיוון ששם מאמינים שלכל תלמיד יש קצב משלו. גישתו החופשית של בית הספר הדמוקרטי מאפשרת לכל תלמיד למצוא דרך לביטוי וללמידה ייחודיים. לפי התפיסה של בתי הספר הדמוקרטיים אין תכנית לימודים קבועה מראש. הלמידה מתרחשת לבד, מעצמה. כך למשל, כשמסתובבים שבוע בחצר בית הספר ולא נכנסים לשיעורים, לומדים מהו שעמום. כל ילד רוצה להיות מבוגר מצליח, ולכן הוא בוחר ללמוד גם אם אינו חייב. כאשר תלמיד מנהל את חייו כאדם חופשי, הוא אינו חש שהחינוך נכפה עליו, ומתפתחים אצלו רצון ומוכנות טבעית ללמידה. התלמידים לומדים את חומר הלימודים כשם שילדים לומדים לדבר, לעמוד וללכת.
- 25 טענת אנשי החינוך הדמוקרטי, ציוני התלמידים בבחינות הבגרות בבתי הספר הדמוקרטיים אינם שונים מהציונים של תלמידים בבתי ספר אחרים. גם תלמידים שעברו מבית ספר

דמוקרטי לבית ספר רגיל הצליחו ולא התקשו להשלים את כל החומר שהפסידו באותן שנים חופשיות.

30 בתי הספר הדמוקרטיים מיוחדים לא רק בחופש שהם נותנים אלא גם במערכת החוקים שיש להם. בית הספר הדמוקרטי הוא כמו "פוליס" קטנה. יש פרלמנט שקובע חוקים, יש ועדות שמבצעות את החוקים ויש ועדת משמעת ששופטת את אלה שעוברים על החוקים. תלמידים, הורים ומורים משתתפים בכל הוועדות ובפרלמנט, והחוקים שהפרלמנט קובע מחייבים את כולם. התלמידים קובעים את כל מה שקורה בבית הספר, והם גם מראיינים את המורים המועמדים ללמד בבית הספר. אפילו מנהל בית הספר צריך לקבל את אישור התלמידים בפרלמנט לפני שהוא נכנס לתפקידו.

35 הבסיס של בית הספר הדמוקרטי הוא זכויות האדם וזכויות הילד. היום, יותר מבעבר, יש לילד מקום מרכזי במשפחה. גם עולם התעסוקה השתנה. בעבר, בתקופת המהפכה התעשייתית היה צורך בעיקר בצייתנות, בעוד היום המקצועות המובילים דורשים יוזמה, יצירתיות ודמיון. למרות זאת בתי הספר הרגילים ממשיכים לייצר פועלים צייתניים. נראה 40 שלמורים קשה לוותר על מעמדם ועל סמכותם.

על פי פרופ' יהודה בר שלום, אידיאה של תיקון, אורנה לנדאו, "הארץ"

שם עצם	פועל	שם תואר	שונות
צייתנות	לציית ל	מוגבל/ת	לעמוד בדרישות
תפיסה	לבצע (את)	יצירתית/ת	
קצב	לראיין (את)	צייתן/ית	
כפייה	לכפות על		
משמעת	ללוות (את)		
גישה	להגביל (את)		
ועדה	לאפיין (את)		
זכות	להתקשות ב		
מהפכה	להוביל (את)		
יצירתיות			
סמכות			
מועמד			

שאלות

1. למה קשה להבין את הפופולריות של בני הספר הדמוקרטיים?
2. מה מבטיח החינוך הקונבנציונלי ומה מבטיח החינוך הדמוקרטי?
3. מה מיוחד בלימודים בבית ספר דמוקרטי?
4. מה גורם לתלמיד ללמוד בבית ספר דמוקרטי?
5. למי דומים התלמידים בבית הספר הדמוקרטי? מדוע?
6. לפי הקטע, האם תלמידי בית הספר הדמוקרטי לומדים פחות מתלמידים רגילים?
7. במה דומה בית הספר הדמוקרטי ל"פוליס" ביוון העתיקה?
8. למה, לפי המאמר, בית הספר הדמוקרטי מתאים יותר לתקופתנו?

תרגיל 1

לפניכם דעות שונות.

- א. כתבו ליד כל דעה אם היא תומכת בדרך של בית הספר הדמוקרטי או מתנגדת לה.
- ב. בחרו דעה אחת והגיבו עליה.

1. בית הספר עזר לי להאמין במי שאני. מה שאתה עושה זה מה שאתה מסוגל לעשות. הרעיון הוא להיות שלם עם עצמך. זה גם מה שאני מעביר לילדים שאני מלמד.
2. אם רוצים לחנך תלמידים לחיים דמוקרטיים של שותפות, תרומה לקהילה וכיבוד הזולת, בית הספר צריך לממש את עקרונות הדמוקרטיה בחיי היומיום.
3. פגשתי ילדים בני 14, שלא מכירים שמות כמו בֵּיאליק ובן גוריון, ולא בטוחים אם בירת ישראל היא תל אביב או ירושלים. האם בית הספר אינו אחראי להשכלתם?
4. אין טעם לבדוק את הישגיהם של בוגרי בית הספר בבחינות, כי זה לא מנבא עד כמה הם יהיו מאושרים בחיים. יש לנו מטרות חינוכיות חשובות יותר!
5. לא התקבלתי לאוניברסיטה כי לא הכריחו אותי ללמוד שום דבר בבית הספר!
6. יש לי אופי תחרותי. אם אין תחרות וציונים אני לא מסוגל ללמוד.
7. הפסקתי ללמוד בבית הספר הקודם כי לא הסכמתי לדרך שלהם. נכשלתי שם בלימודים. היום אני ניגש לבחינות בגרות פשוט כי אני רוצה.

תרגיל 2

קראו את המשפטים וחלקו אותם למשפטי דמיון ולמשפטי ניגוד.

1. **בניגוד** לאופנות חינוכיות אחרות בתי הספר הדמוקרטיים הם אופנה שקשה להבין את הפופולריות שלה.
2. בעבר היה צורך בעיקר בצייתנות, **בעוד** היום המקצועות המובילים דורשים יוזמה, יצירתיות ודמיון.
3. התלמידים לומדים את חומר הלימודים **כשם** שילדים לומדים לדבר, לעמוד וללכת.
4. התלמידים בבתי הספר הדמוקרטיים מצליחים בבחינות הבגרות **בדומה** לתלמידים בבתי ספר אחרים.
5. החינוך הקונבנציונלי מבטיח הצלחה בחיים למי שמציית למבוגרים, **לעומת זאת** מטרת החינוך הדמוקרטי היא לעזור לילד להכיר את עצמו.
6. כפייה מעוררת תגובה שלילית לעתים קרובות, **כפי** שהוכח בכמה מחקרים על ילדים.

מילות דמיון

לפני שם עצם	לפני משפט	בין שני משפטים ובהתייחסות למשפט הקודם
בדומה ל	כמו ש+משפט, (כך, כך גם, גם)	בדומה לכך
כמו	כשם ש+משפט, (כך, כך גם, גם)	
	כפי ש+משפט, (כך, כך גם, גם)	

מילות ניגוד מוחלט

לפני שם עצם	לפני משפט	בין שני משפטים ובהתייחסות למשפט הקודם
בניגוד ל	בעוד (ש)	בניגוד לכך
לעומת		לעומת זאת
		ואילו

מילות ניגוד יחסי

לפני שם עצם	לפני משפט	בין שני משפטים ובהתייחסות למשפט הקודם
בהשוואה ל		בהשוואה לכך
יחסית ל		
לעומת		

תרגיל 3

השלימו את המשפטים עם מילות דמיון וניגוד.

1. _____ בית הספר הרגיל בית הספר הדמוקרטי לא מבטיח מצוינות.
2. _____ בבית הספר הרגיל שומרים על משמעת, כך גם בבית הספר הדמוקרטי יש חשיבות למשמעת.
3. _____ בבית ספר רגיל התלמידים לומדים לפי מערכת שעות כללית, _____ בבית ספר דמוקרטי התלמידים מרכיבים בעצמם את מערכת השעות.
4. _____ תלמידי בית הספר הדמוקרטי ניגשים לבחינות הבגרות _____ תלמידי בית הספר הרגיל.
5. _____ בתי הספר הרגילים מחנכים לצייתנות, _____ בית הספר הדמוקרטי מחנך ליצירתיות ומקוריות.
6. _____ בית הספר הרגיל, בית הספר הדמוקרטי מכין את התלמידים לחיים המודרניים.
7. _____ תלמיד שלומד בבית ספר רגיל, תלמיד בבית ספר דמוקרטי צריך לגלות יותר אחריות ללמידה.
8. _____ בבית ספר דמוקרטי יש ועדה ששופטת ומענישה תלמידים שאינם פועלים על פי חוקי בית הספר. _____ בבית ספר רגיל מענישים תלמידים שאינם מציינים לחוקים.
9. _____ יחסית לתלמיד בבית ספר רגיל, תלמיד בבית ספר דמוקרטי _____
10. _____ בבית ספר דמוקרטי התלמידים יכולים לא להשתתף בשיעורים, לעומת זאת _____

במבט שונה

דמוקרטיה לאליטות בלבד

בתי הספר הדמוקרטיים נראים בעיני אנשים רבים כדרך הנכונה ללימוד ערכים של רציונליות, חשיבה ביקורתית ומוסר. אבל הקמת בתי ספר כאלה ודרך עבודתם מנוגדות לערכים אלה. הרעיון להקים בתי ספר בעלי עקרונות דמוקרטיים הוא חיובי, אבל יש לו מגבלות. הדמוקרטיה מעוניינת לאפשר לאנשים בעלי דעות שונות לחיות יחד, ולהחליט ביחד על חייהם. הדמוקרטיה לא עונה על השאלה מהם החיים הטובים ומהם האידאלים הנכונים לכל אדם. האם נכון שהתלמידים והמורים יקבעו במידה שווה את החומר הנלמד בבית הספר? האם אין זה תפקידו של בית הספר ללמד את התלמיד דברים שבית הספר חושב אותם לבעלי ערך?

כאשר התלמידים מחליטים מה ילמדו בבית הספר, הם מוותרים לפעמים על העושר התרבותי שפיתחה האנושות במשך שנים רבות. ילדים הם ילדים, והם עדיין לא מודעים לעושר התרבותי הזה. אולי הם עדיין לא מסוגלים להחליט מה טוב בשבילם. יוזמי בית הספר הדמוקרטי טוענים שהתלמיד יכול להחליט מה טוב בשבילו, ושמטרת בית הספר אינה הכנה לבחינות הבגרות. זוהי עמדה בעייתית מאוד. לבית הספר יש תפקיד חשוב: להכין את דור העתיד לחיי קהילה. כדי להיות חלק מהקהילה התלמיד צריך להכיר את התרבות, את המסורת ואת ערכי הקהילה.

בעיה נוספת: בתי הספר האלה הם פרטיים. רק הורים בעלי יכולת כלכלית יכולים לשלוח את ילדיהם ללמוד שם. בגלל שכר הלימוד הגבוה רק בני עשירים יכולים ליהנות מהזכות הזאת. בתי הספר שנקראים "דמוקרטיים", כפי שהם פועלים היום, יוצרים "אליטה דמוקרטית", וזהו פרדוקס.

פרופ' יוסי יונה, המחלקה לחינוך, אוניברסיטת בן גוריון, פורסם בעיתון "הארץ"

שם עצם	פועל	שם תואר	שונות
ערך	להעריך (את)	בעל/ת ערך	
עיקרון, עקרונות		ביקורתית/ת	
מוסר		להיות מודע ל	
עמדה			

שאלות

- מה הגורם, על פי כותב המאמר, להתרבות בתי ספר דמוקרטיים בשנים האחרונות?
- מהן המגבלות של בית הספר הדמוקרטי?
 - בתחום התרבותי ...
 - בתחום החברתי ...
 - בתחום הכלכלי ...
- בסוף המאמר כתוב: "זוהו פרדוקס". מהו הפרדוקס?
- איך צריך להיראות בית ספר אידאלי, על פי הביקורת של כותב מאמר זה?

הבעה בעל פה

ערכו מפגש בין קבוצה שמאמינה בדרך של בית הספר הדמוקרטי לבין קבוצה המתנגדת לבתי ספר כאלה.

הכינו את הטיעונים שלכם, וחשבו על שאלות שתמצאו לשאול את חברי הקבוצה השנייה. נסו לשכנע זה את זה באמצעות הביטויים והמילים האלה:

הבעת דעה: לדעתי, נראה לי ש..., יש לי הרגשה ש..., אני מאמין ש..., אני בטוח ש... אין לי ספק ש...
המלצה אישית: כדאי לך, אני ממליץ לך על, תאמין לי, תשמע לי...
התייחסות לדברי השני: אני מסכים / לא מסכים איתך, אתה צודק / טועה, לא ייתכן ש...
מילות השוואה וניגוד: בניגוד ל, לעומת זאת, כמו ש...כך...
מילים חדשות: לציית ל, לכפות על, להגביל את, מודע ל, לעמוד בדרישות, יצירתי, מוגבל, ערכים...

תרגיל 4

השלימו את הקטע עם המילים ברשימה למטה.

הצלחה בבחינות

חוקרים באוניברסיטה העברית בירושלים ובאוניברסיטת MIT בארה"ב גילו כי תלמידי תיכון שהובטח להם סכום כסף גדול אם _____ של בית הספר ויצליחו בבחינות הבגרות, הצליחו יותר _____ לתלמידים בעלי נתונים דומים שלא הבטיחו להם כסף. החוקרים ש _____ את התלמידים במשך שנה שלמה, מצאו נתון מעניין: אצל הבנות שהובטח להן כסף הייתה עלייה של 30% במידת ההצלחה בבחינות הבגרות, _____ אצל הבנים לא חל כמעט שינוי. לדברי החוקרים, ב _____ שערכו עם התלמידים לאחר הבחינות התברר שהבנות היו _____ יותר לצורך ללמוד והן למדו בקביעות מתוך _____ עצמית חזקה. בשנים האחרונות מתרחבת ה _____ לעידוד המוטיבציה של תלמידים באמצעות מענקים כספיים. עיריית ניו יורק למשל הודיעה שתעניק 500 דולר לכל תלמיד שיצליח בלימודים. _____ החוקרים היא שמכיוון שבדרכים רגילות לא מצליחים להעלות את מידת ההצלחה, צריך לחשוב בכיוונים _____ יותר. לטענתם, _____ אוניברסיטאות יכולות לתת מלגה לסטודנטים מצטיינים, כך בית ספר יכול להעניק כסף לתלמידים חלשים שמצליחים בבחינות.

לעומת זאת טוענים אנשי חינוך בארץ שעמדה זו הופכת את ה _____ החשובים של החינוך ושל התרבות למסחריים. אם המוטיבציה _____ רק לקבלת הפרס, לא ברור אם תלמידים אלו יהיו אזרחים או חוקרים טובים.

משמעת, יוזמה, כשם ש, ריאיון, יעמדו בדרישות, מודעות, בהשוואה, גישה, מוגבלת, ליוו, בעוד, יצירתיים, ערכים.

תרגיל 5

השלימו את מילות היחס בקטע.

קשה לקום בבוקר

מחקרים שנערכו _____ אנגליה ו _____ ישראל מצביעים _____ קושי ביולוגי של בני הנוער להתאים _____ עצמם לדרישות מערכת החינוך. לטענת החוקרים השעון הביולוגי של בני נוער שונה _____ השעון של המבוגרים. בעוד שהמורים ערניים בשעות הבוקר, התלמידים מתקשים להתרכז _____ שיעורים בשעות אלה. החוקרים שמדדו _____ מידת הערנות של בני נוער במשך היום, מצאו

שהתלמידים מדווחים _____ הערנות הגבוהה ביותר בשעה 10 בבוקר. החוקרים חושבים ששינוי שעות השיעורים יעזור _____ תלמידים להתמודד _____ הלימודים. לדעתם לשינוי כזה תהיה השפעה גם _____ הישגי התלמידים ו_____ יכולת הלימוד שלהם. בגיל ההתבגרות בני הנוער זקוקים _____ הרבה שעות שינה ולא כדאי למנוע _____ הם לישון. בית ספר תיכון בבריטניה החליט לאמץ _____ מסקנות החוקרים ולא לכפות _____ התלמידים להגיע מוקדם ללימודים. השיעורים בבית הספר מתחילים רק בשעה 11 בבוקר כדי לסייע _____ תלמידים להיות ערניים ומרוכזים יותר. בישראל משרד החינוך אוסר _____ בתי הספר להתחיל _____ הלימודים לפני 8 בבוקר, אך לא כל בתי הספר מקיימים _____ ההוראות בנושא זה.

אימא ללא הפסקה

מור ואיתי מגדלים את ילדיהם יהונתן, ישי והלל בבית בפרדס חנה. הם ישנים יחד במיטה המשפחתית הגדולה, מתעוררים יחד, מארגנים יחד את ארוחת הבוקר, משחקים, רוקדים, פוגשים חברים, נוסעים לבקר בני משפחה רחוקים, מטיילים, מציירים וקוראים יחד. מור גדלה בקיבוץ. היא ישנה בבית תינוקות מגיל שלושה חודשים, וכשבגרה עבדה בקיבוץ עם תינוקות וילדים. גישת הטיפול שם היא נוקשה. כל הילדים ישנים באותה שעה, אוכלים באותה שעה, ומנהלים סדר יום זהה, אם הם רוצים בכך או לא. מור חשבה שזאת הגישה הנכונה עד שנולדו ילדיה. אז הרגישה שהדרך הנכונה לחינוך ילדים היא לנסות לראות את העולם מעיני התינוק ולהיות מודע לשינויים הקטנים בהתנהגות שלו. 5

בבית אין צורך במטפלת. ההורים נמצאים עם הילדים רוב הזמן. ביחד הם מבשלים ועושים את עבודות הבית. יוצאים הרבה החוצה, מטיילים, פוגשים חברים ומשחקים. אמנם אין בבית טלוויזיה, אך מדי פעם צופים בסרטים במחשב. מור עובדת בבית כמנחה של חוגים וסדנאות לתינוקות ולהורים, עבודה שמאפשרת לה להיות רוב שעות היום עם ילדיה. הילדים של מור ואיתי לא הולכים לבית הספר. בני הזוג מאמינים שהלמידה מתרחשת בכל מקום. אין שעת חשבון ושעת לימוד אותיות ולמרות זאת יהונתן בן השש יודע לקרוא ולכתוב. הוא למד בעצמו. 10

אין תכנית לימודים, הלימוד נעשה בהתאם לשאלות שעולות, כשהילד מגלה סקרנות. לדוגמה, אפשר ללמוד חשבון כשמשחקים בחנות, ואפשר ללמוד על ארצות אחרות כשהילד מבקש 15

20 להסתכל במפת העולם, תוך כדי שיחה על מקומות שהם ואחרים טיילו בהם. כל הלימוד נעשה מתוך מציאות היומיום שלהם. כהורים, לימוד מסוג זה דורש יותר, שכן האחריות על גידול הילדים, על השכלתם ועל המפגשים החברתיים שלהם מוטלת על ההורים בלבד.

משימת כתיבה

- א. תארו את החסרונות ואת היתרונות של החינוך בבית, לפי הקטע ולפי דעתכם.
- ב. ערכו השוואה בין משפחתה של מור לבין משפחתה של אשת קריירה. בחיבור תוכלו להתייחס לתפיסה החינוכית, ליחסים בין ההורים לילדים, לדומה ולשונה בדרך חייהן של המשפחות. השתמשו במילות דמיון וניגוד וכן במילות קישור אחרות שלמדתם.

תרגיל 6

כתבו לאיזה סוג של חינוך מתייחס כל משפט: החינוך הרגיל, החינוך הדמוקרטי או החינוך הביתי. דוגמה:

להטיל אחריות

האחריות על גידולם, על השכלתם, על המפגשים החברתיים של הילדים מוטלת על ההורים.

חינוך הצי"י

- א. בית הספר **מטיל את האחריות** על התלמידים. הם מחליטים מה ללמוד ומתי.

להטיל תפקיד

- ב. המנהל וצוות המורים קובעים את מדיניות בית הספר **ומטילים תפקידים** שונים על התלמידים.

להטיל ספק

- ג. ההורים **מטילים ספק** ביכולתו של בית הספר לחנך את ילדם, ומעדיפים לעשות זאת בעצמם.

להטיל עונש

- ד. במקרים של בעיות משמעת, ועדת משמעת, המורכבת מתלמידים ומורים, **מטילה עונש**.

פרק ג חינוך ומחנכים

להטיל משימה

ה. המורים **מטילים משימות** על התלמידים, והתלמידים חייבים לעמוד במשימות אלה.

פתגמים מן המקורות העוסקים בחינוך

- חנוך לנער על פי דרכו (משלי כד, ו).
- חושך שבטו שונא בנו (משלי יג, כד)
- לא הביישן למד ולא הקפדן מלמד (אבות, ב, ה)

עם אילו פתגמים אתם מסכימים ועם אילו לא?

תרגיל 7

לפניכם שלוש אמירות הנוגעות לגישות חינוכיות. קראו אותן והשלימו את הקטע עם המילים המתאימות.

אוסקר ווילד (סופר ומשורר אנגלי, 1854-1900): חינוך הוא דבר חשוב, אך צריך לזכור שאי אפשר ללמד משהו שראוי ללמוד אותו.

מריה מונטסורי (מחנכת ופילוסופית איטלקייה, 1870-1952) : משמעת נלמדת באמצעות חופש.

שרה לורנס (אשת חינוך אמריקנית): חופש אינו קשור לגודל הכלוב, אלא ליד שמחזיקה במפתח.

אוסקר ווילד מטיל _____ (משימה, תפקיד, ספק) בתרומתו של בית הספר לחינוך הילדים.

מריה מונטסורי מאמינה כי אין צורך להטיל _____ (ספק, תפקיד, משמעת) על הילד, שכן אדם חופשי ילמד זאת בעצמו.

שרה לורנס אמנם אינה מטילה _____ (עונש, ספק, משימה) בכך שיש צורך להגביל את החופש של הילדים, אך היא סבורה כי יש חשיבות רבה לדרך שבה עושים זאת.

בהמשך הפרק מובא סיפור מקורי קצר מאת אתגר קרת, 'לשבור את החזיר', במטרה לערוך השוואה בין הדמויות שבסיפור לבין הדמויות המופיעות בסרט הקצר 'חול' (מסרטי סם שפיגל). כמו כן יש בפרק תרגילים נוספים שמטרתם לחזור על אוצר המילים ועל הנושאים הדקדוקיים שנלמדו בפרק זה ובקודמים לו.